

инновационных технологий в учебно-воспитательном процессе для дальнейшего улучшения качества образования. Раскрывается значение использования театральных технологий как средства совершенствования профессионального мастерства учителя.

Ключевые слова: театрально-педагогические инновационные технологии, профессиональное мастерство учителя, театральное искусство, творческая личность, театрализованные игры.

L.P. STYHUN, N.V. STYHUN. THE PLACE AND ROLE OF THEATRICAL AND EDUCATIONAL INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN CREATIVE DEVELOPMENT PROFESSIONAL SKILLS TEACHER

The summary. The article deals with aspects of theater art and form the basis for the creative abilities of the teacher. The problem of the use of educational theater and innovative technologies in the educational process to further improve the quality of education. Disclosed values theatrical use technology as a means of improving the professional skills of teachers.

Key words: educational theater and innovative technologies, professional skills teacher, theater, creative personality, theatrical games.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. Я.В. Сверлюк.

Одержано редакцією 08.03.2016 р.

УДК: 378.015.311:331

В.Г. ШУТЯК

**ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ
«ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ З ПРАКТИКУМОМ» СТУДЕНТАМИ
НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ «ПОЧАТКОВА СВІТА»**

Резюме. У статті наголошується на важливості дисципліни «Трудове навчання з практикумом» у підготовці майбутніх учителів, окреслені умови, за яких можна досягти підвищення ефективності її вивчення. Це – визначення конкретних знань і умінь, якими повинні оволодіти студенти, раціональне поєднання змісту лекційних і лабораторних занять, опора на загальнопедагогічні знання, удосконалення методів роботи зі студентами.

Ключові слова: підготовка вчителя, дисципліна «Трудове навчання з практикумом», освітня галузь «Технології», молодші школярі, студенти напряму підготовки «Початкова освіта».

Постановка проблеми. В умовах становлення в Україні демократичного суспільства, правової держави освіта має стати найважливішим чинником гуманізації суспільно-економічних відносин, формування нових життєвих орієнтирів особистості. Освіта – основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорука майбутнього України. Вона сприяє відтворенню і нарощенню інтелектуального, духовного та економічного потенціалу суспільства.

Мета державної політики щодо вдосконалення освіти полягає у створенні умов для творчої самореалізації особистості, вихованні покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя, оберігати й примножувати цінності національної культури, розвивати і зміцнювати нашу державу як невід’ємну складову європейської та світової спільноти.

Одне з найголовніших державних завдань в галузі освіти – це формування у дітей сучасного світогляду, розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості, підготовка молоді до життя і праці у світі, що змінюється [5].

Важливою умовою модернізації освіти, наближення її до європейських стандартів, а також успішного виконання зазначених завдань є ефективна підготовка педагогічних і науково-педагогічних працівників, їх професійне вдосконалення. Особлива роль відводиться учителям початкових класів, які закладають у дітей основи майбутнього громадянина, здатного працювати на благо держави, примножувати її здобутки, оберігати й розширювати традиції українського народу.

На підготовку майбутніх вчителів у вищих навчальних закладах впливають різні чинники, їх професійна майстерність формується під час вивчення різних дисциплін. І однією з них є трудове навчання з практикумом, яке вивчається студентами напряму підготовки «Початкова освіта».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові роботи останніх років засвідчують, що проблеми підготовки вчителів початкових класів приділялася значна увага. Досліджувалися аспекти їх підготовки до соціально-педагогічної діяльності, застосування загальнонавчальних технологій, питання формування професійно-педагогічної культури, самоосвітньої компетентності, готовності до професійного саморозвитку, умінь вибору методів навчання тощо. Однак жоден із авторів не враховував важливість дисципліни «Трудове навчання з практикумом» у професійній підготовці студентів, не виявляв умов підвищення ефективності її вивчення.

За останні 15 років були видані два посібники з методики трудового навчання в початковій школі, в яких розглянуті загальні питання методики, а також питання обробки паперу, картону, природних матеріалів, тканини, деревини, металів, пластмас і технічного моделювання [1, 6].

Мета статті – показати важливість вище зазначеного предмету в підготовці вчителів початкових класів, виявити умови підвищення ефективності вивчення студентами трудового навчання з практикумом і дослідити їх вплив на рівень навчальних досягнень майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Щоб успішно втілювати в життя основні завдання, визначені Державним стандартом початкової загальної освіти в галузі «Технології», вчителі повинні **знати**:

- мету, завдання і зміст трудового навчання молодших школярів;
- основні ідеї народної педагогіки з трудової підготовки підростаючого покоління та можливості їх реалізації в початковій школі;
- основи ринкової економіки, різні форми господарської діяльності, місцеві традиційні ремесла;
- основні галузі народного господарства: енергетику і використання електроенергії, металургію і виробництво металів, машинобудування й основні частини машин, промислове, житлове, комунальне і шляхове будівництво, механізацію важких робіт, найважливіші види хімічної промисловості та виробництво пластмас, технологію виготовлення паперу й картону, поліграфічне й деревообробне виробництво, способи виробництва тканин та їх використання;
- основні види енергетичних, транспортних, будівельних, сільськогосподарських і технологічних машин та їх конструктивні особливості, принципову будову;
- найбільш поширені в народному господарстві професії;
- основні властивості й прийоми обробки паперу і картону, тканин, природних матеріалів, пластмас, металів, інструменти й обладнання для виконання трудових операцій;
- основні графічні зображення: технічний рисунок, креслення, ескіз, правила розмічання, лінії та інші умовні позначення;
- особливості конструювання та виготовлення різних виробів, наочних посібників, технічних моделей і макетів, способи з'єднання деталей із наборів конструкторів;
- методи навчально-виховної роботи з трудового навчання, види інструктування;
- планування уроків трудового навчання, методику проведення екскурсій;
- організацію та планування навчально-трудового процесу, санітарно-гігієнічні вимоги і правила безпечної роботи з інструментами [7, 4].

Оволодіння цими знаннями сприяє, насамперед, така вузівська дисципліна, як трудове навчання з практикумом, яка читається студентам на пряму підготовки «Початкова освіта» і є ефективним засобом підготовки майбутніх учителів.

Проаналізувавши практику викладання цієї дисципліни, ми зробили висновок, що досягти підвищення її ефективності можна за наступних умов:

- визначення конкретних знань і вмінь, якими повинні оволодіти студенти (їх зміст має бути основою при підготовці навчальної програми);
- раціональне поєднання змісту лекційних і лабораторних занять;
- опора на заняття з психолого-педагогічних дисциплін, широке використання міжпредметних зв'язків;
- удосконалення методів роботи зі студентами, розвиток їх творчої активності й самостійності.

Систему знань та умінь, якими повинні оволодіти майбутні вчителі початкових класів, ми визначили, виходячи з Державного стандарту початкової загальної освіти [2], навчальної програми [3], вимог сучасного суспільства. Серед знань ми виділили методологічні, педагогічні, методичні та політехнічні, а з по-між умінь – конструктивні, організаторські, комунікативні, інформаційні, розвивальні, орієнтаційні, дослідницькі.

Виходячи з визначених знань і вмінь, був чітко встановлений обсяг та зміст кожного лекційного й лабораторного заняття; вилучений другорядний матеріал і той, який раніше вивчався з педагогіки та інших предметів; вводилися нові питання, виходячи з актуальних завдань сьогодення. На лабораторних заняттях студенти не тільки виготовляли передбачені програмою вироби, працювали практично, але й поповнювали свої знання теоретичним матеріалом. Наприклад, з теми «Транспортні машини. Виготовлення моделей транспортних машин» майбутні вчителі готували короткі повідомлення про розвиток вітчизняного машинобудування, призначення та використання транспортних машин у народному господарстві, про автомобільний, залізничний, повітряний і водний транспорт, про необхідність і перспективи виробництва нових видів машин. Вони вчилися пояснювати учням, як здійснюється політ у повітрі чи плавання на воді, як людина використовує сили повітря і води, розвивати у школярів інтерес до техніки.

З метою найбільш раціонального використання навчального матеріалу були встановлені взаємозв'язки між кожною темою лекційного курсу, виокремлені теми, які мають найбільше число зв'язків з іншими, визначена раціональна послідовність їх вивчення, а також менш суттєві питання, які виносилися на самостійне опрацювання. Використання методу графів допомогло встановити раціональну черговість читання лекційного курсу. Тісні внутрішньопредметні зв'язки, позбавлення від дублювання навчального матеріалу, виділення головних і другорядних питань дало можливість студентам краще засвоїти теоретичний матеріал, отримати достатні знання з методики.

Рівень і якість засвоєних знань залежать від того, яким чином організований навчальний процес, якими методами користувалися викладачі і студенти. Від творчого підходу і самостійності людини, її активності й свідомості залежить міцність засвоєних знань. Ефективною умовою активізації навчальної діяльності студентів є здійснення міждисциплінарних зв'язків, опора на загальнопедагогічні знання при вивченні основних питань методики трудового навчання. На основі загальнопедагогічних формуються необхідні методичні знання, здійснюється єдиний підхід до трактування найважливіших понять, усувається дублювання при вивченні подібних питань. Використання педагогічної теорії підвищує науковий рівень навчальних занять, розвиває у студентів логічне мислення, пам'ять. Вони усвідомлюють значення педагогіки в практичному проведенні уроків трудового навчання і виховної роботи в початкових класах. Написання студентами конспектів уроків засвідчило, що вони досить вдало визначали мету й завдання, зміст навчального матеріалу, осмислено підходили до планування трудового процесу.

З метою формування у майбутніх вчителів творчої самостійності була розроблена система завдань, виконання яких вимагало тривалої активної роботи. Кожен студент готував реферат на визначену тему, по декілька конспектів уроків, інструкційні картки та іншу наочність (колекцію паперу, тканин, пластмас, різних видів автомобілів, літаків), складав розповіді про найбільш поширені професії, виступав із оглядом журнальних статей, матеріалу навчальних посібників, найновішої монографічної літератури з питань трудового навчання і виховання молодших школярів, складав бібліографію з окремих розділів методики, розробляв конструкцію нового виробу, технічного об'єкту, виступав із повідомленням на науково-практичній конференції чи проблемній групі.

При виконанні таких завдань студенти збагачуються новими знаннями, в них удосконалюються вміння добирати необхідний матеріал, аналізувати його, виокремлювати головне та другорядне, виробляється критичний підхід у відповідності з педагогічною теорією до власної діяльності, розвиваються інтерес і бажання досконало оволодіти своєю професією.

З метою вдосконалення методичної підготовки студентів широко практикувалося проведення показових уроків самим викладачем, вчителями початкових класів, а також кращими студентами під час проходження ними педагогічної практики у школі. Крім цього, уроки з трудового навчання проводилися студентами в лабораторних умовах. Практика показала, що професійна спрямованість дисципліни, максимальне наближення навчальних завдань з методики до вимог сучасної школи дозволяє з перших днів переключити студентів з позиції учнів на позицію майбутнього вчителя, чітко уявити собі той обсяг та рівень знань і умінь, який необхідний для успішної реалізації завдань освітньої галузі «Технології».

Укінці вивчення дисципліни ми вирішили дізнатися, на якому рівні майбутні вчителі оволоділи необхідними для здійснення трудового навчання молодших школярів знаннями та уміннями. За основу бралися знання й уміння, визначені Міністерством освіти і науки України як об'єкт перевірки та оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів загальноосвітніх навчальних закладів [4, 48].

Результати опитування студентів наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Рівень навчальних досягнень студентів з дисципліни «Трудове навчання з практикумом»

№ з/п	Знання й уміння, якими оволоділи студенти	Рівень навчальних досягнень студентів (к-сть у %)			
		Високий	Достатній	Середній	Початковий
1.	Знання про види, властивості й використання різних матеріалів	10	74	16	-
2.	Знання про трудові операції та прийоми обробки різних матеріалів	23	52	25	-
3.	Знання про інструменти й правила роботи ними	45	46	9	-
4.	Знання про світ професій: їх зовнішні характерні ознаки і результати, інструменти, матеріали, мету й умови праці	38	52	10	-
5.	Уміння читати просту техніко-технологічну документацію (ескізи, креслення, схеми) та працювати за нею	9	41	46	4
6.	Уміння самостійно аналізувати конструкцію виробу, визначати послідовність виконання дій під час його виготовлення	26	52	22	-
7.	Уміння створювати творчий задум та практично втілювати його у виготовленні виробу	36	43	21	-
8.	Уміння раціонально виконувати трудові операції з обробки різних матеріалів	22	54	24	-
9.	Навички правильного й безпечного користування різними інструментами і пристосуваннями, економного використання матеріалів	46	47	7	-

В опитуванні брали участь більше ста майбутніх учителів. Як видно з таблиці, від 75 до 90 відсотків з них на високому і достатньому рівнях оволоділи майже усіма знаннями й уміннями. Вони досить добре знають види та властивості тих матеріалів, які використовуються на уроках трудового навчання, можуть вільно працювати інструментами й виконувати необхідні трудові операції. Студенти на досить високому рівні оцінили свої знання про світ професій, уміння створювати творчий задум та практично втілювати його у виготовленні виробу. Лише одне уміння опитаних викликає стурбованість – це уміння читати просту техніко-технологічну документацію (ескізи, креслення, схеми) та працювати за нею. Ним лише половина майбутніх учителів оволоділи на достатньому й високому рівнях.

Практика проведення лабораторних занять засвідчує, що студенти з певними труднощами засвоюють матеріал з графічної грамоти. Вони погано знають лінії креслення, недостатньо орієнтуються в графічних зображеннях і правилах розмічання, не завжди можуть накреслити розгортки об'ємних геометричних фігур.

Причиною цього є те, що дівчата за своєю природою не схильні до оволодіння на високому рівні зазначеним матеріалом. У більшості шкіл уроки креслення не проводяться, а починаючи з першого класу, на уроках математики діти мало працюють з геометричним матеріалом.

Зрозуміло, що без знань елементів графічної грамоти ні учні на уроках трудового навчання, ні студенти на лабораторних заняттях успішно працювати не можуть. Ми це усвідомлюємо і вважаємо це проблемою, над якою варто працювати в майбутньому.

Висновки. Підготовка вчителя початкових класів до роботи в школі – важлива педагогічна проблема. На ефективність підготовки впливають різні чинники, професійна майстерність формується під час вивчення різних дисциплін, у тому числі й трудового навчання з практикумом. При правильному визначенні змісту й обсягу знань і умінь студентів, на основі загальнопедагогічних знань за умови раціонального поєднання лекційних і лабораторних занять, удосконалення методів роботи з опорою на розвиток творчої активності і самостійності майбутні вчителі оволодівають необхідною підготовкою для успішної реалізації завдань освітньої галузі «Технології».

ЛІТЕРАТУРА

1. Вермійчик І.М. Методика трудового навчання в початковій школі / І.М. Вермійчик. – Тернопіль: Мальва – ОСА, 2004. – 276 с.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова освіта. – 2011. – № 18. – С. 5-15.
3. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2012. – С. 296-313.
4. Наказ Міністерства освіти і науки України № 1/9-74 від 28.01.2014 р. «Щодо контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів загальноосвітніх навчальних закладів» // Початкова школа. – 2014. – № 4. – С. 47-48.
5. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта. – № 26. – 24 квітня 2002 р.
6. Хорунжий В.І. Практикум в навчальних майстернях з методикою трудового навчання / В.І. Хорунжий. – Тернопіль: Астон, 2001. – 220 С.
7. Шутяк В.Г. Методика трудового навчання в початкових класах / В.Г. Шутяк. – Рівне: РДГУ, 2001. – 278 с.

В.Г. ШУТЯК. ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИЗУЧЕНИЯ ДИСЦИПЛИНЫ «ТРУДОВОЕ ОБУЧЕНИЕ С ПРАКТИКУМОМ» СТУДЕНТАМИ НАПРАВЛЕНИЯ ПОДГОТОВКИ «НАЧАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ»

Резюме. В статье делается ударение на важности дисциплины «Трудовое обучение с практикумом» в подготовке будущих учителей, показаны условия, при которых можно достичь повышения эффективности ее изучения. Это – определение конкретных знаний и умений, которыми должны овладеть студенты, рациональное сочетание содержания лекционных и лабораторных занятий, опора на общепедагогические знания, совершенствование методов работы со студентами.

Ключевые слова: подготовка учителя, дисциплина «Трудовое обучение с практикумом», образовательная отрасль «Технологии», младшие школьники, студенты направления подготовки «Начальное образование».

V.G. SHUTYAK. IMPROVING THE EFFICIENCY OF STUDYING THE SUBJECT «LABOR TRAINING WITH PRACTICUM» BY THE STUDENT OF THE SPECIALTY «PRIMARY EDUCATION»

The summary. The article stresses the importance of the subject “Labor training with practicum” in the training of future teachers, shows the conditions under which it is possible to achieve higher efficiency of its studying. These are the definition of specific knowledge and skills that students must master, the rational combination of lecture’s content and laboratory classes, the support on the general pedagogical knowledge, improvement of working methods with the students.

Key words: teacher training, discipline “Labor training with practicum”, the branch of education “Technology”, junior pupils, the students of the specialty “Primary education”.

Рекомендовано до друку.
Д-р. пед. наук, проф. Г.П. Коваль.

Одержано редакцією 25.02.2016 р.